

ЛИК СВЕТОГА САВЕ на фресци у олтару Саборне цркве
у Крагујевцу

ЦРКВА СВ. ДИМИТРИЈА У ЛАЗАРЕВЦУ, изграђена 1939. г. поводом двадесет и пете годишњице колубарске битке. У костурници ове спомен-цркве сахрањено је око 20.000 храбрих српских војника изгинулих 1914. године у колубарској бици. Са својим јунацима, благородни српски народ је витешки часно сахранио и око 30.000 непријатељских војника, који су такође погинули у тој бици. Јер, у душу овога народа Свети Сава беше дубоко усadio Христово, еванђелско, начело: „Љубите и непријатеље своје (...) молите се за гонитеље своје (Мт 5:44)... дајте на зајам не очекујући ништа (...) и бићете синови Свевишићега” (Лк 6:35).

Брижљиво идите стазама Божјих заповести

ПОУКА Светога Саве српског

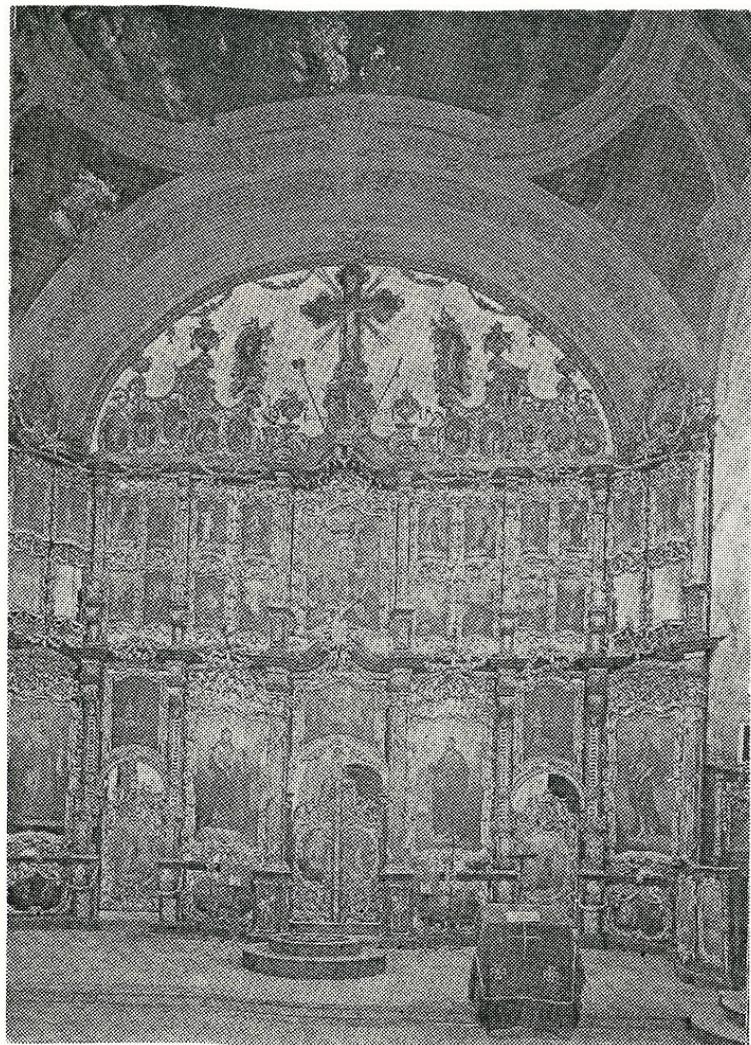
ЈА ВАС РОДИХ, ДЕЦО; угледајте се на мене и са љубављу и брижљивошћу трудите се, љубимци моји; свако ко се труди од зла ће се сачувати. И ви, са страхом

Божјим, веру чувајте и све заповести Божје како треба извршујте; нећете својим трудом и силом успети, но Божјом мудрошћу поучавајте се а силом његовом и свемоћном Божјом љубављу крепите се, јер нас је сам пресвети Бог Отац свом милом Сину предао, да он сам чини све својом љубављу по својој воли. Као што Отац њега воли тако и он нас заволе, и љубављу својом усели се у срца наша, да и ми њега више заволимо и законитом љубављу њему се приближимо, угледајући се на његово свето страдање, да извршујемо заповести његове, усвајамо научку његову и користимо се молитвом његовом, којом се молио Богу Оцу за свете апостоле а онда и за све који верују у њега. Затим је молио Оца Светог да нам свима даде љубав, говорећи — „Оче Свети, хоћу, да где сам ја и они да буду, да виде славу мо-

ју и љубав, којом си ме заволео пре стварања света, да она буде и у њима као што је у нама” — и остало. Овим нам сам Господ све дарује забадава од Оца, јер је сам дошао и љубав нам измолио, Духа Светог послao и сам се љубављу у све верне уселио, да и они који живе већ не живе за себе но Господу, који живи у срцима њиховима и душама верних, и чува их од сваког зла и овог и оног века. Колико више хоћемо да угодимо Богу, треба више да презирнемо овај живот, ради чега нас Бог неће презрети, но ће нас љубављу својом примити.

Да децо моја, послушајте Господа Бога свога и Спаса Исуса Христа, Сина Божја, који нам је свима заповедио, да мрзимо душе своје у овоме свету и да их за живот вечни сачувамо. Овај живот се завршава. „Каква нам је корист”, рекао је Господ, „ако и сав свет добијемо а души својој нахудимо или је погубимо? Или какав ћемо откуп дати за душу своју, које није достојан сав свет?” „Сав свет у злу лежи, рекао је Јован еванђелист; зато, рекао је он, не љубите свет ни оно што је у свету; све је у свету страст телесна, страст очију и гордост живота, и није од Оца него од овога света. Свет пролази и страсти с њим, а онај који врши вољу Божју живеће до века”. Јаков апостол, брат Господњи, рекао је: „ко хоће да буде пријатељ овом свету, непријатељ је Божји.” Зато ми, верни, овај живот треба да сматрамо ни за шта, те да се не изгубимо у њему и не понесемо, да многа имања не грабимо и не гордимо се, нити да се хвалимо у сујетности живота овога, јер је смртан и пропадљив.

Нико од нас неће остати овде него ћемо сви отићи и одајдемо, зато се потрудите, децо моја и пријатељи моји, да својим добрым делима угодите Господу Богу вашем, следујте за мном и неће нас никада казнити чувар вечног блага, Господ наш Исус Христос, Син Божији, премудрост Очева и сила; јер он сам чини свако добро својом моћи и без њега нико не може никакво добро учинити. Он је наставник за свако добро, учитељ благи и Бог милостиви. Њега треба молити духовно, разум-

ПРАВОСЛАВЉЕ У МАЂАРСКОЈ — Баја, град на левој обали Дунава недалеко од наше границе: Српски православни храм Светога Николе из 18. века. Чувени иконостас Николајевске цркве у Баји исликао је 1810. године Арсеније Теодоровић (1767—1826) родоначалник српског класицизма у сликарству. У Баји је рођен и први српски школовани вајар, Димитрије Петровић, који је код нас познат по вајарском украсу иконостаса Саборне цркве у Београду.

но и смерно чистим и јудрним молитвама, као што апостол Павле заповеда: „молите више упућујте Богу у молитвама; и опет то исто: о духу се старајте и страсти тела не задовољавајте, но испуњавајте се песма и певањем духовним, певајући у срцима вашим Господу”.

Идите сви брижљиво по стазама заповести Божјих, молите се духом својим Господу свагда, јер је то прва и последња дужност, да се непрестано и побожно молимо Богу, да се старамо да будемо праведни, имајући у виду благодат која је у нама, да пажљиво и свето живимо у данашњем веку и паметно да проводимо време, јер су дани страшни. Зато разумите шта је воља Божја, која је блага, добра и савршена, и принесите тела ваша на жртву живота. Разумну службу вашу не удешавајте према веку овом, но старайте се за обновљење ума вашег, молећи, славећи и призывајући Бога кроз све дане живота нашег, те да се приближимо анђeosком животу и реду светаца, и да добијемо вечни живот у Христу Исусу, Господу нашем, коме нека је слава и власт са Оцем и Светим Духом, сада, свагда и у све векове. Амин.

СВЕТИ САВА —

Образац српског манаштва

Подизање манастира Студенице, чију осамостојишицу ћемо, ако Господ хтедне, прославити 1986. године, пало је у време детињства Растка Немањића, који је зидање очевог вечног дома гледао својим „плавим немањићким очима“.

„Растко је био искрено побожан и дубоко забринут за спас своје душе, никаквим грехом неокалјане.

У детињству страху од греха и млади Растко је чврсто веровао, као и многи други, да је монаштво најsigурнији пут за духовни спас. Западно монаштво било је обузето световним бригама, заузето световним животом. Источно монаштво је опет било не само источњаки пасивно, него и без љубави за своју словенску паству, коју је сретало увек с презирањем, а редовно и с мржњом.

Постављени између тако опречних монашких типова, источног и западног, Срби су морали учинити велики духовни напор и развити високу и истрајну енергију да изграде свој тип монаштва, прилагођен српским схватањима и потребама.

Тешки задатак стварања типа српскога монаштва пао је на светога Саву, или још тачније, наметнуо му се. Када је млади Растко побегао с родитељског двора у Свету Гору, каже др Никола Радојчић, он није ни слутио да је учинио први корак за стварање српског монашког типа. Пред њим је тада стајао савршени тип монаштва — источњачко пустиножитељство, с једном једином сврхом — молитва, пост и трпљење ради свога спасења. Тако није мислио само он, него и његови другови, који су се, ношени истим одушевљењем, кренули с њим...

Пред Раствком и његовим друговима стајала је идеализована слика источног монашког живота, јер кад не би била идеализована, она не би била привлачна“.

Монаху Сави ће се доцније придржити његов отац, Стефан Немања, али опет не сам, већ са својим

сарадницима, који ће такође примити монашки чин. Угледајући се на свога оца, који је подигао Студеницу да буде мајка свих српских цркава и манастира, монах Сава за српско отачество измоли Хиландар да се у њему подвизавају, а не да друге критикују, сви они који од света беже. Највећи подвигник у Хиландару био је Свети Сава. О њему се у нашој науци писало као државнику, дипломати, књижевнику, црквеном правнику и преводиоцу. „Међутим свети Сава је у првом реду био монах, каже професор др Лазар Мирковић, православни монах, који је извршио све заповести хришћанског морала, па и оне најтеже, и то дословно и потпуно. Оставио је родитеље и браћу, затим престо, богатство, славу и радости овога света, и то све презревши као ништавно, пошао је за Христом ради спасења своје душе. Али није спасавао само своју душу, но и душу свога народа, просвећујући га хришћанском просветом и прицепљујући на дивљину свога рода племениту маслину — Христа“.

Вративши се у Србију, свети Сава је у слободној и самосталној Српској цркви, коју је он утемељио, развио српски образац монаштва, а његова суштина је у преданом раду за свој народ „Српско монаштво, онакво како га је свети Сава основао и спроводио, сматрало је пустиножитељску усамљеност само као најпогоднији начин за стварање нових идеја и за сакупљање истрајних снага ради главног задатка — учити народ истинској вери и све вишем моралу“.

Свети Сава је нашем монаштву оставил три типика (устава): Карејски, Хиландарски и Студенички, који заузимају видно место међу манастирским уставима Православне цркве.

За монахом Симеоном (Стефаном Немањом) и светим Савом, оцем и сином, поћи ће током века не разочарани старци, већ многи и многи млади људи, који ће Господу приносити, у манастирима и испосница, трудове своје младости.

У средњем веку монасили су се не само угледни Срби, већ и Српкиње, не само у старости, већ и у младости. Њихов духовни живот био је веома интензиван. Мотиви за одлазак у манастире били су религијске природе, као што су и манастири подизани из побожности — за душу. Задужбине су подизали не само владари, властела, архијереји, свештеници и монаси, већ и људи из народа чију је душу потресао „страх Господњи“. Многи манастири су били одређени, каже проф. Радослав Грујић,

СВЕТА ГОРА

Камен
завитлан једним од богова
пао у море
на се у цркву Бога
претворио.

Дивљина
тамјаном окаћена
пустиња
процветала,
не можеш да препознаш
земљу од неба.

Башта
за Божју Мајку
засаћена.

Планина
пуна избеглица:
великом загонетком
занесени
овде налазе
одгонетку.

за гробнице својих ктитора. Први такав манастир је Немањина Студеница, затим Жича краља Стефана Првовенчаног, Милешева краља Владислава, Сопоћани краља Уроша I, Бањска краља Милутינה, Дечани краља Стефана Дечанског, Арханђели код Призрена цара Душана, Марков манастир код Скопља краља Вукашина, Раваница кнеза Лазара, Манасија деспота Стефана.

Читање, писање, превођење и украсавање књига минијатурама сматрало се у манастирима богоугодним делом. Превођене су не само богослужбене књиге већ и дела византијске историјске и лепе књижевности. Преведена је на наш језик огромна библиотека. Сачуван је мали део од свега тога у Хиландару, Дечанима, Светој Тројици Пљевальској, Пећи и Крки. У манастирима су постали први наши музеји и ризнице, а они најживље представљају нашу стару културу и цивилизацију.

Манастири су некада имали велике поседе. Они нису ни од кога насиљно одузети па манастирима дати, нији су стечени путем недопуштене трговине. Те су земље у већини случајева завештања за спас душе било наших средњевековних владара било других побожних хришћана, а у знак захвалности за сва она добра која је Српска православна црква учинила нашем народу у време ратова, епидемија и других разних невоља. С друге стране, манастирима су та добра дарована да би се створили услови и средства за издржавање школа и болница, као и других хуманих установа за ширење уметности, за помагање сиромашних и невољних.

Кроз те манастире прошли су најзначајнији људи почев од светога Саве па до Вука. Манастири беху не само уточиште убогих и невољних, него и места у којима се састајаху народне вође и устаници при-

премајући борбу за ослобођење нашега народа.

Током векова једини чувари и расадници уметности беху наши манастири о којима Јован Дучић пише: „Видео сам нешто, што за оцену судбине и генија једнога народа највише значи: а то су наши историски споменици, наша архитектура и средњевековни живопис. Видео сам како је наша ренесанса отпочела пре италијанске, видео сликарство нашег монаха Евтихија, које је надмашило Бота у Асији... Ми нисмо скоројићи. Наша држава има своје темеље у далекој организованој држави средњег века, на црквеном и обичајном праву и литератури...”

Манастири су били просветна средишта нашега народа. У њима су писане и кроз векове чуване старе рукописне књиге и летописи не само црквеног него и историјског садржаја. Ту су, у српским манастирима, основане прве српске штампарије. Прва на Оободу, у којој ради јеромонах Макарије „да се ширењем црквених књига не угаси и вера народа, као што се угасио његов политички дух”; а кад Турци загрозише Црној Гори, Иван Црнојевић 1484. пренесе штампарију у плањине. А у то доба „ни у Оксфорду, ни у Кембрију нити у Единбургу, није било штампарије“ (Ј. Гледстон). У Србији пак прва штампарија била је основана од монаха у Рујанском манастиру, округ Ужики, 1537. године, међу којима се нарочито истиче монах Теодосије. Сем поменутих, биле су основане штампарије током времена и у Грачаници ради „у Христу раб Димитрије“, у Милешеву: јеромонаси Никанор, Сава и Мардарије, у Мркшиној цркви јеромонах Макарије „онај горњи“ уз помоћ свештеника Живка и Ђакона Радула, у Београду је радио јеромонах Мардарије итд.

„У тим манастирима и црkvама, настављено је неговање писмености и књижевности; манастири су у то време били читаве приписаонице, штампарије, иконорезнице, библиотеке, болнице, а доцније и зборна места за народне стрешине. У њима су очувани безбројни писани српски споменици, који показују високу културу српског народа толико, да је Србија Русији и осталом Словенству за пример служила“ (Братство Св. Саве књ. 21, стр. 121).

У манастирима су монаси развијали националну и државну мисао. Милан Кашанин пише: „Може се слободно рећи, да ми за време робовања Турцима и другим народима не би имали уметности да није било иницијативе и старања Српске право-

ПРАВОСЛАВЉЕ У МАЂАРСКОЈ — Мохач: Српски православни храм Свете Тројице, из 1752. године. Недалеко од Мохача је српски православни манастир Грабовац, основан од стране монаха из српског манастира Драговића у Далмацији.

славне цркве", а Л. Зрнић у својој Историји Српског народа каже: „Уз манастире подизане су школе, у којима су се стицала знања из писмености и наука. Калуђери су били учитељи и главни књижевни радници. Они су састављали, преводили и преписивали српске књиге у манастирској самоћи и тишини, они су утицали на цело друштво оног времена". Крајем XVII и почетком XVIII века помињу се школе у манастирима: Дечанима, Грачаница, Раваница, Манастији, Студеници, Троноши, Враћевшици, Благовештењу, Рачи, Пиви, Св. Арханђелу, Св. Никити, Св. Јовану Бигорском, Св. Пречистој, Св. Прохору Пчињском и другим.

У борбама за слободење, манастири су чинили велике жртве и доприносе: у новцу, храни, у стоци и у зградама.

А колико тек жртава у крви, у најдрагоценјим животима монаха као што су Хаци Бера, Хаци Рувим, Ђакон Авакум и безброј светих и светлих ликова што падоше „за крст часни и слободу златну". Хиљаде избеглица спасено је у последњем рату

благодарећи манастирима, који су их примили под своје кровове и топлотом материнске љубави на својим огњиштима загрејали, нахранили, одели и од пропasti сачували.

Поред великог значаја и важности наших манастира на историјском, културно-просветном, уметничком и харитативном пољу, њихова је несумњива заслуга и у томе што су благодарећи само њима извесне области наше отаџбине, приликом конференција мира у Версају, Севру, Тријанону итд. — биле припојене нашој земљи, што се иначе не би догодило да се у тим областима нису налазили наши манастири као живи сведоци и тапије о доказу наше својине.

Из свега овога се види, да је прошlost нашег монаштва и наших манастира била славна и високо духовна „чак до небеских висина", јер су српски монаси и монахиње ишли путем светога Саве. Ишли су тим путем и живели својим животом посвећеним Богу и свом отаџству.

хвалношћу служимо угодно Богу с поштовањем и страхом. Јер „Бог наш је огањ који пружда" (Јевр. 12: 22—24; 28—29).

Хришћани чекају да „виде свети град, нови Јерусалим како силази с неба од Бога, опремљен као невеста која је украшена за свога мужа" (Откр. Јованово 21: 2), а Јерусалим је права отаџбина свих људских бића. Они чезну да буду узети горе, на празнични сабор светих, где ће бити распаљени Божијим отњем. Већ овде хришћани у извесној мери живе у уверењу да су открили своју истиниту, праву људску природу начињену по Божијој слици и прилици у Христу. Грех појединих хришћана је у томе што заборављају, у садашњем веку, да су боголики, и постају безбрежни у модерном Вавилону, који војује против душе и уништава је.

Заборављање Бога је узорк свакога греха. Непажљивост према Сиону је извор свих жалости. Утврђивати се у овом пропадљивом свету, који није више она добра Божија творевина, већ радије Вавилон који га чини грешним и усмрћује му душу.

„Не посвећујте љубав свету и ономе што је на свету. Ако неко воли свет, нема у њему љубави према Оцу. Јер све што је на свету, грешна чулна пожуда, пожуда очију и разметање земаљским благом, није од Оца, него од овога света. А свет и жеља за њим пролази; ко пак твори вољу Божију остаје до века" (І Јов. 2: 15—17).

Светске ствари увлаче се у нас и уништавају нас. Ми једва опажамо шта се догађа. Пожуда и охолост, мало по мало, овладавају нашим животима. Њихова поробљивачка моћ увек почиње малим стварима. То је духовно значење последњег стиха 137-ог псалма, који иначе саблазни многе када га чују у његовој књижевној садржини: „младунци" морају бити убијени! Мала искушења, ситни демони, малени греси, на изглед тако невини, незнатни и безазлени, морају бити разбијени о Стену — Христа. Иначе, они расту и бивају све јачи, и својом смртоносном снагом руше непажљиве и немарне.

„Ослепљен сладострашћу, носим помрачену душу, а лукаве ћуди враг гледајући ме таквог смеје ми се; зато, Христе, избави ме од његове злобе и обасјај ме" (Трећи тројпар осме песме на јутрењу у петак Прве седмице Ускршњег поста).

Светитеник Томас Хопко

Заборавим ли тебе, Јерусалиме...

Тема о човековом удаљавању од Бога и његово отуђење од истините духовне стварности којој он припада, стално се понавља на великопосним богослужењима. Ми сада нисмо код куће. Нисмо на оном месту којем припадамо. Отуђени смо и налазимо се у прогонству. Ова порука је срж библијског разматрања. Она је центар Христовог учења, а такође и његових пророка, apostola, мученика и светих свих векова. Она је изражена на различите начине у библијским казивањима, причама и догађајима. То се најбоље види у богослужењу Ускршњег поста, када се први пут свечаним певањем објављује, на јутарњем недељном богослужењу, у тој припремних недеља, 136-ти псалам.

„На рекама вавилонским, онде седосмо и заплакасмо, када бисмо се ссетили Сиона.

О врбе сред њега повешасмо своје харфе;

Јер онде заискаше од нас да певамо они што нас заробише, и који нас одведоше затражише од нас радиосну песму; запевајте нам једну од сионских песама.

Како да запевамо песму Господњу у туђој земљи?

Ако заборавим тебе, Јерусалиме, нека буде заборављена десница моја;

Нека ми се језик прилепи за грло, ако се не сетим тебе, ако не ставим Јерусалим изнад сваке своје радости.

Сети се, Господе, синова еdomских, како су у дан Јерусалимов говорили: рушите, рушите га до темеља његових.

Кћери вавилонска, мучитељице, блажен је који ти узврати за дело које си нам учинила;

Блажен је који шчепа и смрска о стену твоју младунчад".

У духовном погледу сви смо ми на рекама вавилонским. Наша права кућа је Јерусалим, а то место се не налази на географској карти, већ у духовној стварности. То је истинити Јерусалим, Божији град, горњи Јерусалим, који је по речима св. apostola Павла: „слободан и он је наша мати" (Гал. 4: 26).

„Него сте пришли Сионској гори и граду Бога живога, небеском Јерусалиму, хиљадама анђела, свечаном збору и цркви првенца који су пописани на небесима, и Богу — судији свих, и духовима савршених праведника, и посреднику новога савеза, Исусу, и крви кропљења, која говори боље него Авељева крв.
Зато, примајући непоколебљиво царство, будимо захвални и за-

Свет би много боље изгледао

Циљ и значај поста

Пост је време које је Црква установила ради подизања духовног и моралног степена код својих верника. Пост је време самоиспитивања и анализирања своје сопствене душе. У време поста од нас се очекује, не само да променимо свој јеловник за извесно време, и да месо и млечне производе заменимо билојном храном, већ да се истовремено дубоко загледамо у себе, свој живот и рад, своје владање и понашање и установимо са каквом ревношћу, ми као хришћани, извршујемо своје хришћанске дужности и обавезе. У време поста сваки од нас је дужан да се сети својих грехова, да их призна пред самим собом и упути своје искрене молитве Свештињем за опроштај ових. За време поста од сваког православног хришћанина се очекује да, пошто се претходно припреми кроз пост и молитву, дође у цркву и пријми свете тајне исповести и причешћа.

Шта значи то самоиспитивање и анализирање своје душе, кроз које човек треба да прође да би установио степен своје грешности? Шта се ту од човека конкретно очекује да уради да би ту своју дужност прописно извршио? Одговор на ово питање је једноставан. Сви наши грехови могу се поделити у три категорије. Зашто у три? Зато што ми грешимо на три различита начина: *мислима, речима и делима*. Према томе анализирати своју душу и установити степен своје грешности значи пажљиво испитати све наше мисли, речи и дела.

Почнимо анализом наших мисли. Многи наши верници сматрају да оно што ми мислим то су наше личне и приватне ствари, које се никога не тичу осим нас. Што је најглавније, сматрају они, наше мисли не чине ником никаква зла, те их према томе не треба грешним сматрати. Иако једно овакво резоновање, на први поглед, може изгледати умесно и логично оно је у супротности са оним што нас је Христос учио. Христос каже да ако један човек погле-

да у туђу жену са пожудом он је већ учинио прељубу у срцу свом (Матеј 5:28). Сви људски грехови почињу грешним мислима. Пре него што човек учини неки грех он тај грех прво испланира у својим мислима. Уколико човек има више грешних мисли, утолико више греши. Сваки од нас може лако установити колико он са својим мислима греши, ако себи постави једно овакво питање: да ли има иједне личности у свету, којој би он био вольан да отвори своју душу, открије све своје грешне мисли, сву своју злобу, мржњу, пакост и себичност, све своје тајне планове и све своје телесне пожуде. За сваког од нас једну такву личност, којој бисмо могли поверити све, тешко би било наћи чак и међу оним, које сматрамо најближим, најмилјим и најробејијим и то нам јасно сведочи колико непознатих и неисповеђених грехова сваки од нас носи и крије у својим мислима.

Што се тиче наших речи ми ни на њих не обраћамо онолико пажње колико би требало. Говор је драгоценни дар Божји, који је човеку неопходно потребан. Тада може бити од велике користи свима нама ако се правилно употреби, али нам може нанети и огромне штете ако се злоупотреби. Међу негативним и штетним разговорима, које ми водимо, прво место свакако заузима такозвано „оговарање“ и „преношење хабера“ (гласина). Оговарање значи набрајање тубих грехова, мана и недостатака; изношење разних лажи и клевета против оних које не волимо и који нам у нашим пословима сметају и конкуришу; преношење разних хаброва од једне особе до друге итд. Оговарање ремети мир и хармонију међу људима и омета нормалан и конструктиван рад у свим људским организацијама, друштвима и установама. Кроз читаву историју људског рода оговарање и преношење хаброва (ширење гласина) представљали су, а и данас представљају, једну од највећих болести људског друштва. Ова болест је веома распрострањена у свим друштвеним спољевима. Тешко је наћи међу нама иједну особу, која с времена на време не каже нешто што не би требало да каже. Американци имају једну згодну изреку која помаже човеку да пронађе колико он греши са речима које изговара. Та изрека је у виду питања и она гласи: „Ако би ти неко платио 50 центи за сваку лепу реч, коју су рекао о свом близњем, а наплатио од тебе 25 центи за сваку ружну реч, да ли би ти постао богатији или сиромашнији?“ Ако

бисмо сви поштено и искрено одговорили на ово питање закључак би био следећи: многи од нас изгубили би све што имају; један мали број зарадио би малу суму; али тешко да би ико од нас постао богат!

Трећи и најважнији корак у анализирању наше душе јесте испитивање и оцењивање наших дела. Врло често поједини наши верници, кад говоре о себи и желе да прикажу своје поштење и солидност, отпочну набрајати: „ја никад нисам био ухапшен, нити осуђиван, никад нисам прекршио закон, никога нисам убио ни опљачкао...“ Претпоставимо да један човек није урадио ни једну од ових ствари, да ли то треба да значи да тога човека треба за то наградити, Сигурно не. Ако човек није прекршио закон он није ишао у затвор и то му је сва награда, коју може очекивати. Христос нас је учио да ћемо на последњем суду бити награђени за сва добра дела која смо учинили, а кажњени за сва наша рђава дела. Ми ћемо takođe бити кажњени за сва она добра дела, која нисмо учинили, а која смо били дужни да учинимо (Матеј 25:31–46). Ми долазимо у овај свет не да будемо пасивни посматрачи свега оног што се око нас забива, већ да узмемо активног учешћа у животу и извршимо своје дужности према Богу и свом ближњем, најбоље што можемо. Према томе, нико од нас не може очекивати да заслужи улазак у небеско царство набрајајући све оно што он није учинио!

Кроз ово самоиспитивање своје душе сваки од нас може лако установити степен своје грешности и предузети потребне кораке да у свом духовном и моралном животу исправи и унапреди оно што се дâ исправити и унапредити.

Лекар не може помоћи болеснику, који не увиђа да је болестан. На исти начин, Бог не може оправити грехове човеку, који не признаје да је грешан. Поједини наши верници, који себе сматрају поштеним и пред законом исправним, често нам поставе питање: зашто је њима потребан пост, исповест и причешће? На ово питање блаженопочивши епископ Николај (Велимировић) дао је интересантан и њему својствен одговор.

Епископ Николај, за време свог боравка овде, у Америци, докле год му је то здравље дозвољавало, проводио је највећи део свога времена посећујући наше цркве у Америци и Канади. У свакој од тих цркава он је обично одслужио свету литургију, а после ручка био је приређен састанак са народом, где су њему

постављали разна питања из области наше вере, и он је на њихова питања одговарао. На једном од тих састанака устао је један човек и епископу Николају упутио то веома познато и безброј пута понављано питање: „Ја нисам убио, нисам украдао, нисам никакво зло учинио, зашто је мени потребна исповест,” Епископ Николај окренуо се према прозорима па је овом човеку дао следећи одговор: „Видиш оне завесе на прозорима, оне нити краду, нити лажу, нити било коме ма каква зла чине, оне једноставно висе тамо не радиши ништа и ми их ипак с времена на време скинемо, оперемо и назад вратимо да и даље висе.

Мудри грчки философ Сократ учио нас је да је за човека најважније да „позна самога себе.” То нас исто учи и наша Света црква. Анализирање своје душе и испитивање својих грехова игра веома важну улогу у нашем духовном и моралном усавршавању, и када би људи са мало више ревности извршавали ту своју дужност, овај свет би много бОље изгледао.

Прота Радиша Пурић

УСКРИШЊИ ПОСТ ОВЕ ГОДИНЕ ПОЧИЊЕ 25. ФЕБРУАРА А ЗАВРШАВА СЕ ВЕЛИКОМ СУБОТОМ 13. АПРИЛА

Хиландарска молитва

Да се утиша бура у свету и души, да се очисте срца од мржње и од злобе, да мир завлада светом, да хлеба буде доста за гладне и за сите, Господе, подај.

Све безнадежне, жалосне, болне, саме, све неправедно осуђене, све бедне, понижене, Господе помилуј.

Да правда буде јача него сила, слобода да је најпре дужност а онда право, да слога буде стварност, да вера разум уразуми, Господе, подај.

M. M.

ПРАВОСЛАВЉЕ У СВЕТУ

У Польској православној цркви поново зачет монашки живот

У Супрасальском манастиру

Супрасальски манастир потиче са почетка XVI века, а манастирска саборна црква је завршена 1511. г. Током првих 150 година свога постојања манастир је био православни, да би од половине седамнаестог века че-

сто прелазио из руке у руку, било насиљним одузимањем, било непојмљивим мировним уговорима.

Супрасальски манастир је био бацион православља и његов значај је био вишеструк, како за духовни, исто тако и за културно-просветни живот не само польско-литовског краја, већ и словенског православља уопште.

Шездесетих година овога века бивши трапезни храм манастира постаје парохијска црква, а од 25. новембра ове године, манастир поново почиње да живи монашким животом.

Тога дана, на св. архијерејској литургији, коју је служио епископ бјалистоцко-гдањски г. др Сава, прочитан је проглас највиших црквених и државних власти, којим се овом древном здању поново враћа статус манастира.

Поводом обнове Супрасальског манастира доносимо разговор нашег дописника са епископом бјалистоцко-гдањским г. др Савом Хрицуњаком.

Причешћивање деце на Светој архијерејској литургији, 25. новембра 1984, у Трапезном храму Супрасальског манастира у Польској (Снимио М. М. В.)

РАЗГОВОР СА АРХИЈЕРЕЈЕМ
ПОЉСКЕ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ,
ЊЕГОВИМ
ПРЕОСВЕШТЕНСТВОМ
Г. Др САВОМ
ЕПИСКОПОМ
БЈАЛИСТОЦКО-ГДАЊСКИМ

Сећајте се молитвено и осталих христоименитих

М. М. В.: Ваше Преосвештенство, започео бих овај разговор данашњом прославом у Супрасальском манастиру. У чему Ви видите изузетност и значај данашњег догађаја, тј. поновног зачетка монашког живота у супрасальском манастиру?

Епископ Сава: Као што сте рекли, данашњим даном, у супрасальском манастиру је обновљен монашки живот, и манастир је, тако рећи, поново постао манастир. Значај тога догађаја је историјски, и самим тим за нас неизмеран. Током свог вишевековног постојања, Супрасальски ма-

настир је, као лавра, био центар православног духовно-просветног живота у пољско-литовском крају. Посебну улогу манастир је имао у чувању православља од унијатских утицаја.

У свим тим разлозима из прошлости лежи и његов значај за садашњост, а још више за будућност. Тако ће наше младе генерације поново осетити снагу тог утицаја, јер оне управо одрастају на тим традицијама, које је Супрасальски манастир вековима чувао. Наравно, то важи за она раздобља када је био у православним рукама.

Прве фреске Супрасальског манастира, радио је Србин — монах Нестор из Хиландара, и зато нам је изузетно драго да сте баш Ви, као наш брат из сестринске Српске православне цркве присуствовали данашњем слављу и увеличали га својим певањем. Слободно можемо рећи да је Ваше присуство, као и присуство гостију из Немачке Демократске Републике, дало овоме дану и нашем слављу и међународни карактер.

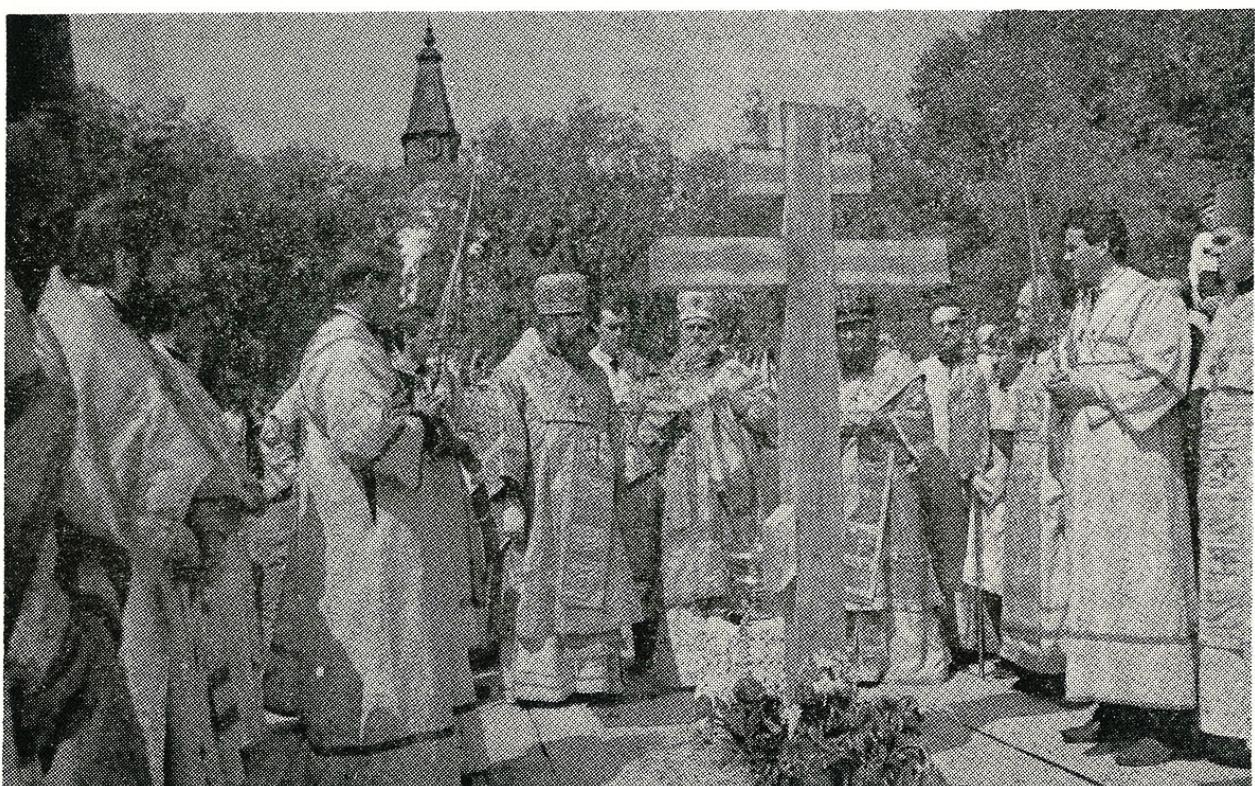
Ја сам данас био посебно молитвено везан са вашом Српском православном — светосавском црквом. И можда је управо сада прилика да кажем како Польска православна црква са великим нестрпљењем очекује посету патријарха Германа, јер ће та посета бити велики подстрек и подршка нама, вашој православној браћи у Польској.

М. М. В.: Један од најјачих утисака који сам стекао боравећи у Вашој епархији, посебно овде у Бјалистоку јесте тесна повезаност Цркве и омладине.

дина. У чему је, по Вашем мишљењу, привлачна снага Цркве за данашњу омладину?

Епископ Сава: Кратко и јасно: у Цркви је идеални спој оне вечно животворне и нове верске и културне традиције. Другим речима, кроз Цркву и у Цркви се чува све! А млади то најбоље осећају. Живећи међу инославнима ми се заиста трудимо за сваку душу, како се ни једна не би изгубила. Омладина је будућност наше Цркве и зато јој обраћамо посебну пажњу. Узећу за пример град Бјалисток, који је седиште наше епархије, и у коме живи 80.000 православних верника, а цео град броји око 250.000 становника.

Од 80.000 православних ми имамо стални и непосредни контакт са 20.000 младих свих узраста, и сви су они обухваћени веронаучном наставом, као и активностима у многобројним секцијама. Навешћу овде само наш омладински хор који броји 70 чланова и који сваке недеље и празника пева на првој Литургији за децу и омладину. Овај хор има и своје годишње наступе у филхармонији, што говори и о његовом уметничком нивоу. Сваки наш храм има и зграду са ученицима за веронауку, као и другим просторијама. Веронаука се предаје свакодневно, а у епархијској сали за омладину, одржавају се тематска предавања и су срети. Окосницу у раду са омладином чине: Коло богослова православних богословских школа и лаичке омладине, као и Хришћанско удружење православне омладине.

Архијерејска
литургија
приликом
полагања
камена-темељца
за нову
Благовештенску
цркву
Супрасальског
манастира
у Польској,
3. јуна 1984.

Хор православне омладине у пољском граду Бјалистоку

Наравно, такав рад на првом месту подразумева потпуно поистовећивање црквених служитеља са Црквом и Њеном мисијом као и један много отворенији и шири приступ, дакле, приступ љубави, свим оним проблемима и радостима које у себи и са собом носи младо поколење. Осим тога, ја као педагог по вокацији изузетно волим рад са децом и омладином, тако да су на том пољу у мени сједињени и теолог и педагог.

M. M. B.: Приметно је да се у Вашој епархији посебна пажња поклања грађевинској делатности. Са којим се све проблемима сочувавате у изградњи нових храмова?

Епископ Сава: Проблема је заиста много. Тешко је, на првом месту, са грађевинским материјалом, што произилази из наше опште економске ситуације. Потребно је, затим, много молби, потврда, уверења итд. итд. Али, Богу хвала, сви пројекти напредују, а тренутно их има шест.

Најобимнији пројекат је изградња цркве Духа Светога, која ће бити једна од највећих у Пољској, а гради се у спомен 1600. годишњице II васељенског сабора. Један од три олтара те нове цркве ће бити посвећен Светом Сави, првом архиепископу и просветитељу српском. Споменуо бих, затим, и градњу саборне Благовештенске цркве у Супрасаљском манастиру. Тамо смо, на темељима старе цркве, 6. јуна ове године осветили камен-темељац нове цркве, а до тада богослужења ће се обављати у бившој трапезној цркви.

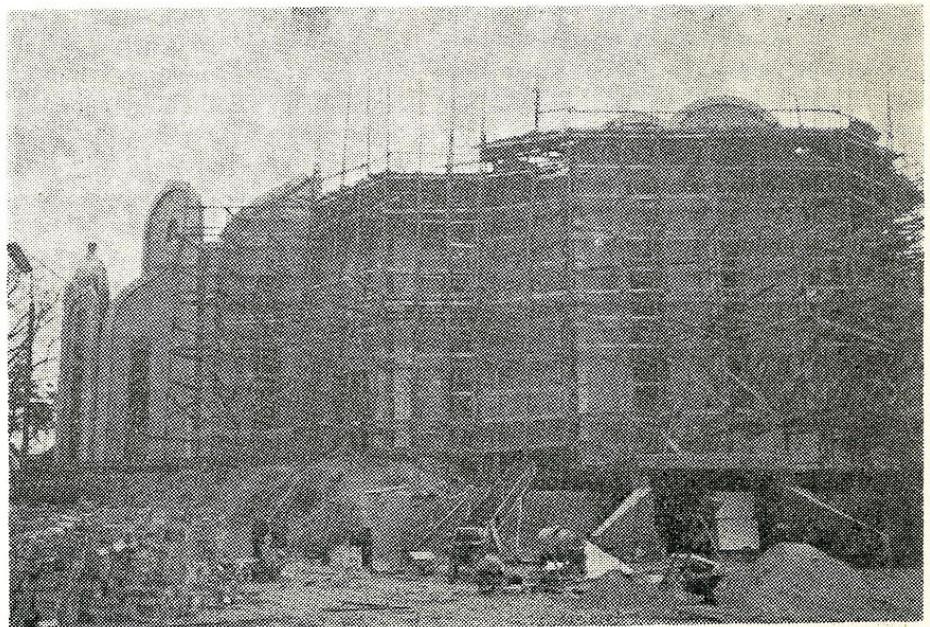
Оно што је од посебног значаја за нас, то су локације свих нових храмова, јер се сви налазе у новим урбаним срединама.

M. M. B.: Ви сте, Преосвећени, двоструко везани за Српску православну цркву: прво, Вашим докторатом на нашем Богословском факултету у Београду, а затим и монашким постригом у манастиру Ваведењу, из руку Његове Светости патријарха Германа. Како се те везе даље одржавају?

Епископ Сава: Ја сам, осим непрекидног молитвеног јединства, и у сталном контакту са патријархом Германом, који је мој духовни отац, затим са преосвећеним владиком Савом шумадијским, који ме је припремао за монашење, и кога ја сматрам за свога духовног старца, затим са професорима на нашем факултету, као и са појединим свештеним и монашким лицима. Ево и Ви сада доносите јачању те повезаности.

У посебно драгој успомени ми је остао мој последњи боравак код вла-

Градилиште цркве Духа Светога у пољском граду Бјалистоку (Снимио М. М. В.)

дике Саве у Крагујевцу, пре две године. Спомену бих и дугогодишњу везу са манастиром Свете Тројице у Кикинди.

У тешким данима кризе која је задесила Пољску протеклих година, ја сам посебно осетио љубав и подршку Српске цркве, јер су ме се многи тада сетили својим пошиљкама. Верујте, то је за мене било велико охрабрење и помоћ, пре свега као доказ нашег духовног јединства и љубави, као и у осећању да човек није сâm.

M. M. B.: Поред Ваше архијатаирске делатности, Ви сте, и даје професор на Хришћанској академији у Варшави, где сте истовремено и председник православне секције. Да ли Ваша Црква данас има потешкоћа у раду са свештеничким подмлатком?

Епископ Сава: Богу хвала, Пољска православна црква има доста свештеничких кандидата и мислим да неких посебних проблема нема. Жеља нам је, наравно, да наша Црква има своју посебну академију јер, као што знате, сада смо заједно са старокатолицима и протестантима на истој Хришћанској богословској академији, с тим што свака конфесија има своју секцију. Таква Академија је јединствен случај. Морам нагласити да је ниво разумевања, као и богословске сарадње више него позитиван, али у таквој средини ипак не може да се развија специфично православна духовност.

M. M. B.: Захваљујући се на Вашем изузетно љубазном гостопримству, као и на овом разговору за „Каленић”, замолио бих Вас за пастирску поруку нашим читаоцима.

Епископ Сава: Желео бих да се посебно обратим вашим младим читаоцима којима од свег срца поручујем да се што више труде како би упознали историју и традиције своје Цркве и свога народа, али да никада не буду искључиви, већ да се увек молитвено сећају и осталих христиоменитих, посебно православних народа.

Желели бисмо да омогућимо супрете српске и пољске православне омладине, што ће још више учврстити добре односе наших цркава, народа и држава. Посебно ме радује свестрана активност епископа шумадијског г. др Саве, као и високи ниво „Каленића” који редовно примам и увек са задовољством читам.

Разговор је водио Милош М. Весин приликом посете пољском граду Бјалистоку, новембра 1984.

Православље у Мађарској

Током хиљадугодишњег постојања Мађарске као земље, у њој је увек било православних. То су биле мањине. Традиционално, Мађари су увек били или римокатолици или протестанти. Православних Мађара није било, бар не оних који су рођени као православни.

Данас у Мађарској живе православни Срби, Румуни, Грци, Бугари и нешто мало Руса.

1.

Српска православна епархија будимска

Први историјски помен о овој епархији имамо из 1552. године. Пет година доцније ова епархија је ушла у састав обновљене Пећке патријаршије. *Пре сеобе* под патријархом Арсенијем III Црнојевићем (1690) помињу се ови епископи будимски: *Матеј, Севастијан* (1662), *Хаци Кирил* (1679) и *Виктор* (1680. и 1684). Приликом организовања Српске православне цркве у Угарској, патријарх Арсеније је за епископа будимског предложио цару Леополду на потврду *Јефимија Поповића* (1695), који је и потврђен као епископ будимски и столнобеоградски. Укључујући и њега, у овој епархији ја резидирало 17 сталних епископа. Последни је био *Георгије Зубковић* (1912—1951).

У састав Будимске епархије ушла је, 10. октобра 1730. године Сигетско-мохачка односно Печујска епархија.

Будимска епархија је, после I светског рата, заједно са свима осталим епархијама Карловачке митрополије ушла у састав васпостављене Српске патријаршије. Блажене успомене Епископ Георгије је, поред свих тешкоћа и искушења (нуђен му је положај поглавара „Мађарске православне цркве”) успео да очува духовно јединство своје епархије са Српском патријаршијом.

Крај II светског рата Будимска епархија је сачекала са 61 црквеном општином, 35 парохија, 61 храмом, 16 српских православних вероисповедних школа, 17 учитеља и једним манастиром — *Грабовац* (према једној забелешци основан у 15. веку, а по другом помену основан 1585. од

стране монаха манастира Драговића у Далмацији). Данас у Мађарској живи око 6—7000 Срба.

Ова малена епархија била је одлично организована и имала одличан епархијски апарат, који је водио рачуна о храмовима, школама и земљишном фонду који је издржавао све црквено-народне институције.

Велики црквено-народни добротвор *Сава Текелија* основао је 1842. године завод ради издржавања и васпитавања православних Срба из Угарске који су студирали на разним факултетима у Будимпешти. У четворо-спратном велелепном здању, живело је до 36 младића, који су овде имали бесплатан стан, послугу, осветљење и стипендију. За српске православне девојке, *Лазар и Софија Дунђерски* подигли су 1908. године Српско православно девојачко васпитавалиште.

Блаженопокојни епископ будимски др Георгије Зубковић (епископ од 1912. до 1951.)

Дом је био у непосредној близини Пештанске цркве и у њему су ставиле српске девојке из целе Угарске, које су у Будимпешти стицале опште образовање.

Данас Епархијом будимском администрацира Преосвећени епископ марчански др *Данило (Крстић)* викар Његове Светости српског патријарха.

2.

Румунска православна епархија

Приликом реорганизације Српске православне цркве у Угарској, од стране патријарха Арсенија III, године 1695. основана је за Србе и Румуне Епархија јегарска и велико-варадска, која је обухватала Јегру, Велики Варад и северне области Угарске. Њен једини епископ био је Јефрем Бањанин. Епархија је 1713. године укинута. Јегра је припојена Бачкој епархији, а остали делови Арадској епархији. Данас у овом делу Мађарске има 16 румунских православних црквених општина. Епархијско седиште, после 1918. године, налази се у граду Були.

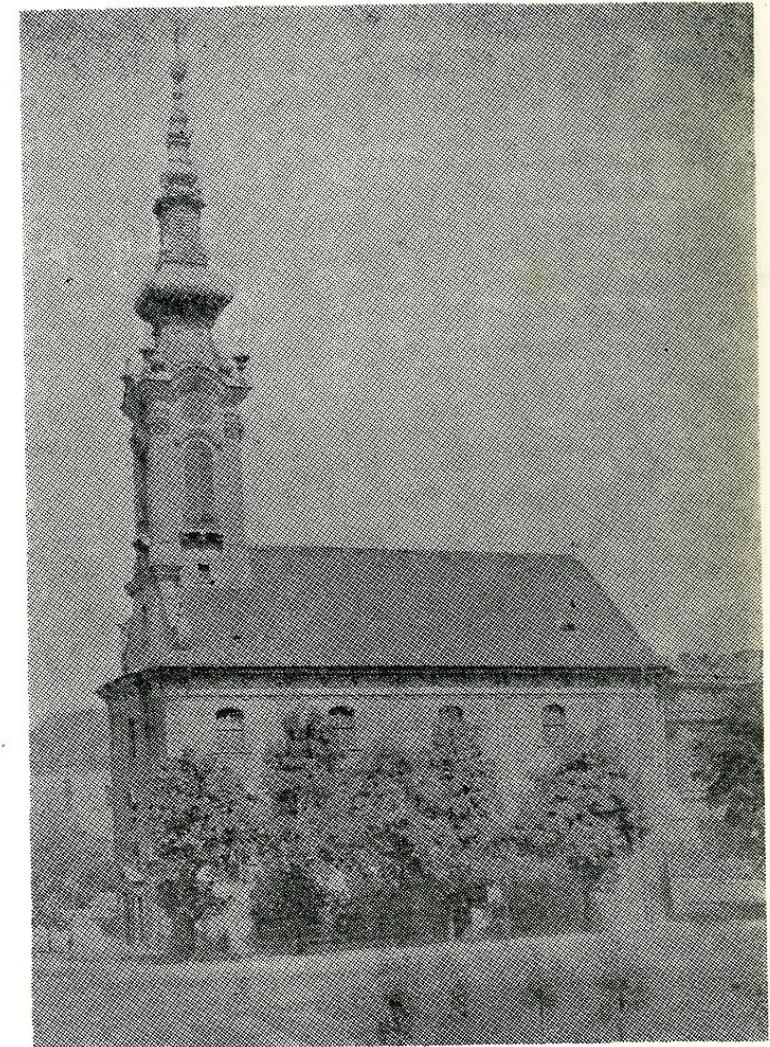
Фашистичке власти у Мађарској су 1940. године основали „Мађарску православну цркву“ (по истом рецепту као и „Хрватску православну цркву“ код нас за време II светског рата) у жељи да све православне Србе, Румуне и Грке потчине овој вештачкој творевини. У том циљу је др Дорослој отворио и богословију у Сегедину и у њу врбовао оне младиће који су избегавали служење војске.

Румунске православне црквене општине одржале су у мартау 1964. године у Були свој конгрес на коме су поништили припајање румунских парохија тзв. Мађарској православној цркви. Конгрес је потврдио румунски национални карактер својих парохија и признао јуријсидију Румунске православне патријаршије са седиштем у Букурешту.

3.

Грчке црквене општине

На територији Угарске од давнина је живео известан број православних Грка. Грци су имали своје аутономне црквене општине у Будимпешти, Кечкемету, Мишколцу, Ходmezовашархељу и Сентешу са својим свештеницима који су у духовном погледу стајали под канонским надзором српског православног епископа будимског. Данас ове општине имају чист мађарски карактер, а питање њиховог канонског положаја

БУДИМ: Некадашњи српски Саборни храм Силаска Светога Духа, сазидан за време патријарха Арсенија III. (Још 1688. — дакле две године пре велике сеобе Срба из јужних области, из постојбине под турском окупацијом, на територију северно од Саве и Дунава, у област Војне границе Хабзбуршке монархије — у Будиму је подигнута српска црква Светога Георгија; у Будиму је, према једној статистици из 1720, било 37,62% Срба). Будимска саборна црква срушена је 1945. године.

је нерешено, или боље, недоречено. Грчке групе су прихватиле употребу мађарског језика. Због тога је благенопочивши патријарх цариградски Атинагора упутио војству ових општина, 23. јула 1950. године, протесну посланицу, којом је осудио мађаризацију која се спроводи и коју сами они потпомажу.

4.

Бугарска црквена општина

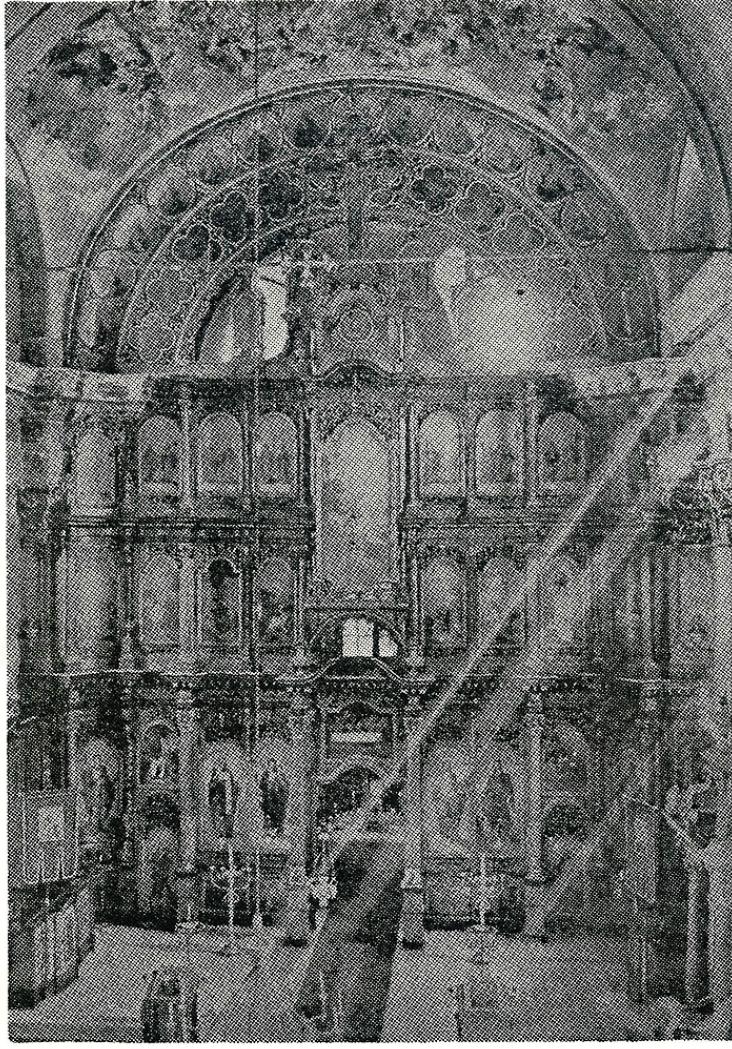
Бугарска православна црква има у Будимпешти једну црквену општину и једну парохију, на чијем челу се налази викарни епископ главинички Симеон (Главиница је наша стара епархија у Епиру и ову титулу је носио патријарх српски Варнава док је био викарни епископ Велешко-дебарске епархије). Епископ Симеон је био викарни епископ у Акрону (САД)

и одатле је недавно премештен у Мађарску да управља једином бугарском парохијом.

5.

„Мађарска православна црква“

Рад на организовању „Мађарске православне цркве“ настављен је и после II светског рата. Велики патријарх српски Гаврило, налазећи се на прослави 500-годишњице аутокефалности Руске патријаршије, покренује у Москви питање „Мађарске православне цркве“. Том приликом је рекао, да би постављање егзарха од стране Московске патријаршије „био врло рђав преседан, чиме би се у наш општи црквени организам унео тзв. филетизам, који не би био ни у духу св. православља ни у складу са словенским интересима и нашем словенском солидарношћу“. Том при-

БУДИМ: Иконостас некадашње српске Саборне цркве Свете Тројице у Будиму, који је 1820. године сликао у својој новосадској радионици Арсеније Теодоровић са помоћницима и сарадницима. За Будимски, највиши српски иконостас, Теодоровић је израдио 68 иконе; због велике висине иконостаса, уметник је морао да слика изузетно високе иконе; тако су нпр. престоне иконе високе 194 цм. Иконостас ове цркве, која је срушена 1945. године, расклопљен је и сада се налази у Црквено-уметничкој збирци Будимске епархије у Сентандреји.

ликом је постигнут споразум да канонски надзор над свим православним парохијама преузме Српска православна црква, односно епископ будимски др Георгије Зубковић. Међутим, ситуација је остала непромењена.

У 1949. години московски патријарх Алексије узима под своју јурисдикцију грчке црквене општине и једну руску, која је раније припадала Заграничкој руској цркви, и за администратора поставља свештеника Ивана Кополовића (пре рата завршио нашу Карловачку богословију, а данас је архиепископ кишињевски Јонатан у Молдавији). Васељенски патријарх Атинагора је, 1950. године, противствовао против оваквог решења канонског положаја грчких парохија у Мађарској, али на томе се и завршило.

„Мађарска православна црква“ је и званично увела у употребу мађарски језик у литургији и служби се новим календаром.

Свештеника Ивана Кополовића је, 1954. године, заменио Фериз Берки. Берки је на мађарском језику објавио преводе богослужбених књига и то: Литургикон I (1955), Молитвеник (1956), Евхологион (1959), Химнологион I и II (1969) и Литургикон II (1972).

Интересантно је напоменути, да данас највећи број православљана мађарског говорног подручја, живи ван граница мађарске државе. То су, углавном, бивши унијати, који су се вратили православљу и живе на подручју Чехословачке, Румуније и Америке. Њих је далеко више него православљана свих народности који живе у Мађарској.

Наши храмови

Црква

Светог великомученика
Димитрија

у Лазаревцу

Парохија лазаревачка образована је 1934. године. Образована је издвајањем једног дела од парохије шопићке а другим од печанске. Од шопићке је узето 120 дома, а од парохије печанске 200 дома. За првог пароха навоосноване парохије лазаревачке постављен је свештеник *Боривоје Борђевић*, дотадањи ћакон цркве тополске.

Отац Боривоје Борђевић рођен је 9. септембра 1909. године у селу Јеловику, срез орашачки, од оца Чедомира и мајке Љубице. Богословију је завршио у Сремским Карловцима.

Још пре оснивања парохије лазаревачке у Лазаревцу је отпочела акција за подизање цркве — костурнице за изгинуле ратнике у колубарској бици. Са том наменом је 14. маја 1921. године основан Одбор за подизање спомен-цркве са костурницом. На челу Одбора био је тадашњи парох печански свештеник Чедомир Поповић. И поред великих тешкоћа Одбор је успео да прикупи око 150.000 динара, и да купи земљиште на коме ће се црква подигнути.

Када је 1934. године образована лазаревачка парохија, идеја о подизању цркве у Лазаревцу је потпуно сазрела. Те године у Лазаревцу је обављена велика свечаност. Наиме, под одбор „Јадранске страже“ у Лазаревцу, а на челу са старешином Среског суда Божом Веселиновићем, приредио је свечано освећење своје заставе. Освећење је извршио лично Његова Светост патријарх српски Варнава, уз присуство великог броја грађана Колубаре и околних срезова. После обављеног чина освећења заставе и помена палим борцима у славној колубарској бици, Његова Светост се осврнуо и на подизање цркве у Лазаревцу, па је између остalog рекао и ово: „Није срамота Вас Колубараца, нити је срамота Шумадије, већ је срамота свију нас што ове свете кости не почивају у једном достојном пантеону славе. Кад за све нас има места, мора имати и за оне који су ову Отаџбину

створили. Нека мој материјални прилог буде подстицај да се Пантеон славе што пре сагради". Ове речи патријарха Варнаве подстакле су заиста све присутне да се што пре отпочне са подизањем спомен-цркве са костурницом.

Године 1937. на скупштини грађана основано је Друштво за подизање цркве. Друштво је тада располагало са 200.000 динара. Копање темеља отпочело је 26. септембра 1938. године. Радило се брзо и на опште задовољство. Прилози су стизали са свих страна. На седници Друштва од 11. октобра 1938. године, решено је да се спомен-црква посвети св. великомученику Димитрију, па је и освећење темеља извршено на дан тога светитеља. Освећење је извршио викар Његове Светости, уз асистенцију протођакона Бране Петровића из Београда.

Према предвиђањима Друштва за подизање цркве, она је требало да се заврши у октобру 1939. године, како би се тиме обележила прослава двадесетпетогодишњице колубарске битке, уз учешће и војске. Али због сложених прилика до освећења није

дошло. Тадашњи министар војске и морнарице је изјавио да он жељи да се та свечаност обави са највећом помпом, али да је то сада немогуће јер војска мора да буде сва на окупну.

На Благовести 7. априла 1941. године немачка авијација је бомбардовала Лазаревац. Највећа бомба пада на северне степенице цркве. Разноси степенице и из темеља потреса целу цркву.

Тек 1942. године одслужена је, на Божић, прва служба у цркви.

Због тешког материјалног стања парох лазаревачки Боривоје Борђевић одлази, по молби, у епархију бачку, а на његово место долази прота Василије Даганић, који остаје на парохији лазаревачкој само две године, па и он, по молби, одлази у епархију бачку.

Године 1957. за пароха упражњене парохије лазаревачке долази свештеник Живорад Јаковљевић, који затиче цркву у разореном и опустошеном стању: црква развала јена, вода до 2 метра у крипти, без парохијског дома и основних потребних ствари. Одмах се помишљајо на оправку цркве.

И прва адаптација цркве извршена је у времену од 1961—1964. године. Освећење цркве је обављено 1965. године, извршио га је Његова Светост патријарх Герман са епископима: жичким Василијем и шумадијским Валеријаном.

Године 1968. подигнут је парохијски дом у веома кратком времену, захваљујући прилозима верника из ближе и даље околине. Освећење је извршио епископ шумадијски Валеријан.

У цркви-костурници сахрањено је око 20.000 српских војника, који су 1914. године изгинули у чувеној колубарској бици.

У цркви су сахрањени и непријатељски војници, њих око 30.000. Ово је јединствена у свету црква-костурница, у којој је благородни српски народ, са својим синовима војницима, сахранио и непријатељске војнике.

Прота Живорад Јаковљевић

(Слика Спомен-храма у Лазаревцу објављена је на насловној страни овог броја нашега листа.)

Пој петлова

Јутарња стража

Страже првог часа

- од поноћи до 3 часа изјутра
- од 3 часа до 6 часова
- од 6 часова до 9 часова (шест часова изјутра равни су првом црквеном часу и то време се сматра почетком дана)

Страже трећега часа — од 9 часова изјутра до 12 часова

Страже шестога часа — од 12 часова у подне до 3 часа после подне

Страже деветога часа — од 3 часа после подне до 6 часова увече

Вечерња страже — од 6 часова до 9 часова увече

Поноћна страже — од 9 часова увече до поноћи.

Ове страже се доста често спомињу у Библији. Погледајте следеће одељке и испишите време дана као што данас то знate:

Марко 13:35

Наша дневна богослужења почињу увече. Она следују традицију Старога завета који, описујући стварање света, каже: „И би вече и би јутро, дан први” (Постања 1:5).

Прво богослужење је Вечерње које почиње казивањем о створењу света.

Вечерње је пропраћено Повечерјем, касним вечерњим богослужењем.

СТРАНИЦА ВЕРОНАУКЕ

ИЗЛАГАЊЕ 20

Посреднинска богослужења

Ми данас не одлазимо у храм више пута у току једног дана. Не одлазимо, на жалост, чак ни свакога дана. Међутим, наша Црква својим молитвама учинила је светим сваки део дана. Када се ми не молимо, јер смо заузети у школи, на послу или у дому, Црква се моли за нас. У једној вечерњој молитви, на пример, Црква се моли „за оне који су иозстали и који су на путу”.

Има парохија где се дневно врши више богослужења. У манастирима се монаси, односно монахиње сакупљају на богослужење више пута у току једног дана. Они се моле за све нас, јер ми не можемо да учествујемо у богослужењима тако често као што они чине. Ми бисмо морали бар да се сетимо да се Црква моли за нас и морали бисмо покушати да схватимо како је сваки од двадесет четири часа у току дана и ноћи благословен молитвом. Морали бисмо, такође, покушати да се молимо са Црквом увек када је то могуће, а нарочито у недељне и празничне дане.

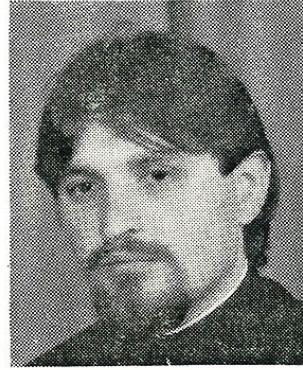
Наше црквене молитве прате ред извесних додираја у животу Господа нашега Исуса Христова и светих апостола. У време Господа Исуса Христова дан је био подељен на осам делова који су одговарали стражарским дужностима (стражама) римских војника.

Почевши од поноћи, свака од ових стражи која је трајала три часа, била је:

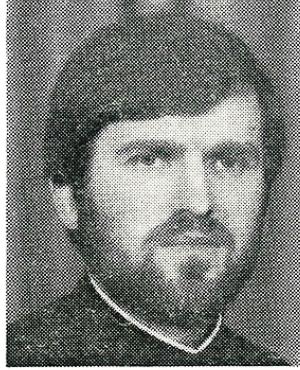
У поноћ се врши једно посебно богослужење, на којем се сећамо Васкрсења Господа Исуса Христа, — то је Полуноћница.

Јутарње богослужење, у време сунчевог рођаја, припрема нас за Христов долазак.

Посебна читања из Псалтира одговарју ста-ринском првом, трећем и шестом часу. Ови Часови, у складу са данашњим временом, су:

1.

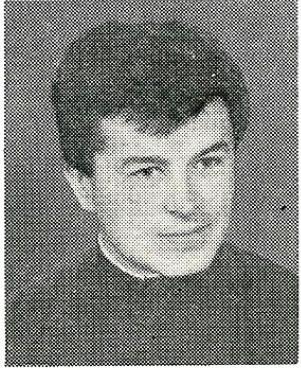

2.

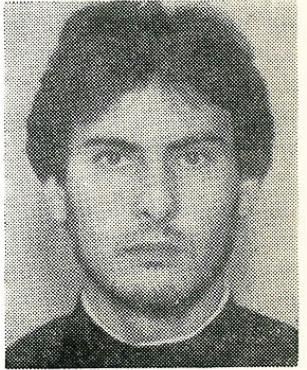
6 часова изјутра — стварање дневне светлости,
9 часова — Силазак светога Духа на апостоле и
12 часова — подне — Распеће.

Главно богослужење дана је божанствена ли-тургија у којој ми узимамо учешћа у тајној вечери нашега Господа.

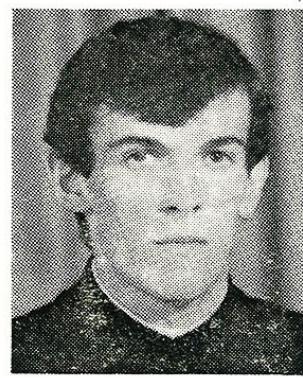
Читање 9 часа у вези је са смрћу Господа на-шега Исуса Христа на Крсту.

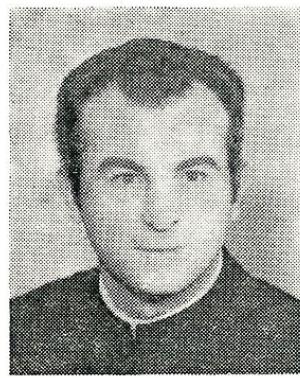
3.

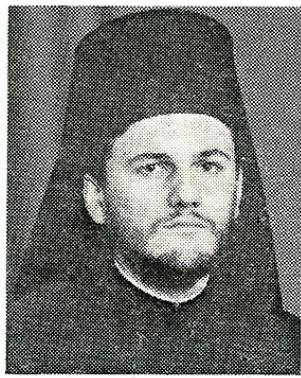
4.

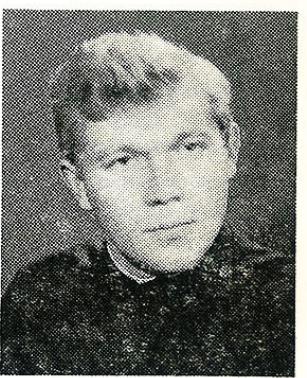
5.

6.

7.

8.

Нови пастири људских душа

Новорукоположени свештеници:

1. Милорад Тимотијевић, рођен 26. октобра 1961, рукоположен 24. децембра 1983, парох у Вучковици!
2. Борђе Букановић, рођен 1954, рукоположен 4. фебруара 1984, ћакон при Старој цркви у Крагујевцу;
3. Драган Васиљевић, рођен 1962, рукоположен 4. марта 1984, ћакон писар-приправник ЕУО у Крагујевцу;
4. Драган Гвозденовић, рођен 1961, рукоположен 26. јула 1984. парох у Страгарима;
5. Радосав Петровић, рођен 1960, рукоположен 14. августа 1984, парох у Баточини;
6. Дејан Павловић, рођен 1960, рукоположен 26. септембра 1984, ћакон, писар-приправник Црквеног суда у Крагујевцу;
7. јеромонах Филимон (Шкундић), рођен 24. априла 1962, рукоположен 24. октобра 1984, духовник манастира Дивостина;
8. Радован Петровић, рођен 1963, рукоположен 5. децембра 1984, парох други у Венчанима.

Бејах пастир овцама, и Ти ме уздиге
за пастира људима.

Налажах овцама зелену пашу, и
беху задовољне. Нудим Тебе за хра-
ну људима, а многи Те не окушају.

Згрчило се срце у мени од туге,
Господе мој, и очи моје не престају
влажити са сузама, јер Те многи не
окушају, него траже себи храну на
нивама глади.

Не туда, браћо моја, не туда. То
су њиве глади, куда ви гредете; по-
већаћете глад вашу. И у бесомучној
глади јурнућете један на другог, и
јешћете се узајамно, а глад нећете
у ногите.

Овце се хране оним што је од Бо-
га, а ви сте за то људи, да се храни-
те Богом. Ако ће се и људи хранити
храном овчијом, што би онда Бог
стварао и људе и овце?

Господе мој, клечим пред Тобом
и просим милост. Охладила се вера
у свештеника Твојих, зато те многи
људи не окушају. И богата паша
Твоја стоји једва начета. Добар па-
стир овцама није добар пастир људи-
ма. Зашто ме не остави, да будем до-
бар у малом, него ме постави да бу-
дем лош у великим?

И кад бејах пастир оваца, бејах Ти
свештеник. Чобанским штапом пре-
вртах сваки камен и сваку травку, и
лежах лицем на земљи и ослушки-
вах дисање земље, и лежах на леђи-
ма и посматрах страховите ватре не-
бесне. И додиривах целом росно лиш-
ће у гори, и грлих високе јеле, запа-
ране громом, са сажаљењем. И читах
име Твоје, исписано огњем по целој
земљи, и осетих, да свака стопа по-
дамном гори и говори: ја сам олтар
Бишића. И испуних све ливаде, и
све дубраве, и све путове своје див-
љењем величанству Твоме.

Познадох, Владатељу мој, да сам ја
странац у себи самом, а Ти домаћин
и господар...

Незнабожачки идоли траже од
својих свештеника извесну меру муд-
рости. Колико ли је тек мудрости
потребно свештенику Бога Живога!

Идоли траже извесну меру чисто-
те. Колико ли је тек сунчане чисто-
те потребно ономе ко служи Богу над
боговима?

Идоли траже извесну меру снаге
од својих служитеља. Колико ли тек
снагом мора бити опасан служилац
Свемоћнога Сведржитеља?...

(Молитве на језеру, LXXXII)

Дела апостолска

Превод и тумачење
др Емилијана Чарнића

Дивни и драгоценни документ веома значајне епохе светске историје, када је еванђеље о Христу Спаситељу објављено свету, и када су основане прве хришћанске Цркве, Дела апостолска су други спис еванђелисте Луке, који је као побожан и образован човек хтео у продужетку свог еванђеља посебно да изложи историју апостолског рада и живота младе Хришћанске цркве.

У својој „Првој књизи”, еванђељу, Лука је изложио све што је Исус учио и радио од почетка свога месијанског рада све до вазнесења на небо. Сада жели исту угледну личност, којој је посветио еванђеље, Теофилу, да упозна са даљим током догађаја, који су се одвијали по надахнућу Светога Духа. „Еванђеља су историја онога што је Христос радио и говорио, а Дела апостолска су историја онога што је говорио и радио други Утешитељ” — вели св. Јован Златоуст. „Еванђеља извештавају о делима Сина, а Дела апостолска о делима Светога Духа” — каже Теофилакт.

Дела апостолска имају исту сврху као и Треће еванђеље: утврђивање Теофилове вере излагањем историје ширења нове вере од Јерусалима до Рима од стране Христових апостола и првих проповедника еванђеља уз помоћ Светога Духа. Она почињу подсећањем на Христово обећање апостолима пред вазнесење (1:5, 8), па се одмах затим излаже о силаску Светога Духа на апостоле, и о плодовима тога издавања. Чим је Петар примио Светога Духа, говорио је народу у Јерусалиму и многе обратио (2:14 и даље). Потом он „пун Светога Духа” говори пред синедрионом (4:8). Седморица ђакона морају да буду „пуни (Светога) Духа”, као што је Стефан био (6:3, 5). Чим је почело обраћање Самарјана, Петар и Јован одоше у Самарију, „положише руке на њих и они примише Светога Духа” (8:17). Чим је Савле обраћен, Анахија му прилази, да би био испуњен Светим Духом (9:17). Црква се шири преко Јудеје, Галилеје и Самарије „испуњена утхом Светога Духа”

(9:31). То исто види се и у обраћању многобожаца: обраћање капетана Корнилија припремио је Свети Дух (10:19), а даљим изливањем Духа је потврђено (10:44—47). Варнава је био пун Светога Духа (11:2) и на изричitu заповест Светога Духа полази са Павлом на прво мисионарско путовање (13:2); обојица су били послани од Светога Духа (13:4), а сви, који су на овом путовању били обраћени, били су испуњени радошћу и Светим Духом (13:52).

Лука је почeo да пише Дела апостолска после систематског и темељног испитивања извора, као што је то учинио и пре писања еванђеља (Лк. 1:3). Њemu су били приступачни и познати многобројни сведоци, очевици догађаја који су се забили на почетку хришћанске епохе, па је од њих могao да добијe обавештења из прве руке. Можда су неки од тих очевидаца имали и белешке о питањима и догађајима, који су их интересовали, па су их дали Луки да их употреби и објави. Тако, на пример, изгледа да је Лука из писаних предања примио писмо које наводи у Делима апостолским 15:23—29, и говоре апостола Петра, Павла, првомученика Стефана као и друге говоре.

Лука је, по свој прилици, пореклом из Антиохије, где је могao да добијe потребна обавештења, нарочито од дана када је поверовао и постао члан Антиохијске Цркве. Ту је имао прилике да сазна о свему што се догађalo у Христовој Цркви у Палестини и ван ње првих година после вазнесења Господњег, а што је описано у првим главама Дела апостолских. Већ после каменовања архијакона Стефана, под притиском за почетих гоњења, многи хришћани су напустили Јерусалим и дошли у Антиохију, где су „говорили и Грцима, објављујући им као радосну вест Господа Исуса” (Дела ап. 11:20). Од њих је Лука у живом казивању тачно сазнао о силаску Светог Духа, о масовном прилажењу новој вери у Христа Спаситеља, о заједничким трпезама, о нездадовольству јелиниста, о избору седам ђакона, од којих је један био његов суграђанин и познаник, јер само његов рад спомиње (Дела ап. 6:5), о раду и мучеништву Стефановом. Све то Лука описује са толико природности и живости, да нема сумње да опис потиче од очевидаца. После расејања верних из Јерусалима, Антиохија је постала центар мисионарске делатности првих проповедника еванђеља и полазна тачка великих мисионарских путовања апостола Павла. Тако је Лука могao да прати, лично или на основу обавештења од сведока очевидаца, развој свих дога-

ђаја у животу новооснованих Христових цркава.

Да би остварио поменути циљ, Лука је из обиља историјске грађе одабирао оно што најубедљивије потврђује божанско порекло и карактер хришћанства, и систематски излагао према одређеном плану, који се лако назире. Разликују се, наиме, два дела ове свете историје, од којих први садржи опис ширења еванђеља у Палестини и Сирији радом апостола Петра (Дела ап. 1:1—12:25), а други путовања апостола Павла и његов рад на ширењу спасоносне вере у многобожачком свету (Дела ап. 13:1—28:31).

Историчар Евсевије наводи традицију по којој су Дела апостолска написана за време двогодишњег боравка апостола Павла у Риму, када је Лука био уз њега (2. Тим. 4:10; Кол. 4:14; Филим. 23; Евсевије, Цркв. ист. II, 22). Лука је завршио свој спис у време када је апостол Павле у Риму слободно проповедао чекајући да се реши његова ствар. Да су Дела апостолска написана после смрти апостола Павла, то би морало да се спомене у њима. Према томе, *Дела апостолска требало би да су написана око 63. године*, као и Треће канонско еванђеље, када је Лука имао довољно времена и мира да среди своје белешке и сећања на догађаје које описује.

Византијско богословље

— историјски токови и докматске теме

У издању „Каленића” појавила се ретка и веома корисна књига „Византијско богословље”. На енглеском језику је већ доживела четири издања. Писац је проф. др Џон Мајендорф, један од великих, можда и највећих, савремених православних теолога. После смрти проф. Александра Шмемана, Мајендорф је изабран за декана Духовне академије св. Владимира у Њујорку, где од 1959. год. предаје Историју цркве и Патрологију. На Хрвардском универзитету предаје Византијско богословље, а на Фордхам универзитету Историју Византије. Отац Џон држи такође предавања на Колумбија универзитету. Члан је многих научних, теолошких и византолошких друштава у Сједињеним државама и у свету. Веома је плодан писац из области теологије и ви-

зантологије. Пише на енглеском, француском и руском језику. Нашој преводима књига „Григорије Пала-Међутим, „Византијско богословље“ је једно од најбољих дела написаних обогатити сазнања наших читалаца. То је књига — приручник за сваког богослову, византолога и човека на за своје подручју, који се интересује Византија утиснула неизбрисиви пе-

Да не бисмо давали своје мишљење, навешћемо само неколико крајсописа:

„На енглеском језику не постоји ка ове књиге у овој области. Тематије изванредна... Књига ће добро добрајуће него и за проучавање сис- (Хоризонти) богословља у целини...“

„Ово је добра и јасна књига, потпуна и лако се чита. Једноставна, а поглавље по својој садржини. Свако је студија „Византијског богословља“ сти... Одлично документована књига коју је познати научник наменио оз- биљним читаоцима Источне цркве.

УПОКОЈИО СЕ У ГОСПОДУ

Протонамесник Владета Милановић

Дана 14. септембра 1984. године, у 74-ој години живота, преминуо је, после краће болести, у крагујевачкој болници, протонамесник Владета Милановић, пенз. парох брзански из поред олтара цркве брзанске, уз кона, великог броја његових бивших парохијана, пријатеља и познаника.

Она ће постати класично дело за разумевање православне богословске доктрине". (Журнал за екуменске студије)

„Отац Мајендорф пише знањем стручњака, које се очituје у сваком поглављу... ове књиге, која се одликује јасноћом и тачношћу" (Журнал за теолошке студије)

„Одавно се осећа потреба за једном потпуном књигом о православном богословљу... Професор Џон Мајендорф, дефинитивно један од најауторитетнијих савремених православних научника у свету, дао је најбољу синтезу православног богословља у високом степену компактној и бриљантној разрађеној студији... невероватно богатој по својој садржини... „Византијско богословље“, поткрепљено научном документацијом... индексом и потпуном библиографијом на многим језицима, снабдевено је ученим уводом и закључком и превасходним главним текстом. Оно ће остати највреднији и коначан извор за синтезу византијске хришћанске мисли, која је сада, по први пут, доступна на енглеском језику". (Orthodox Observer)

„Ретко се може наћи књига написана са таквом јасношћу, а препуна података... Приступ самог аутора је велико допринео да је књига успела објасни теологију, према којој се

Опело је, због мноштва народа, извршено испред Брзанске цркве. У име Епископа шумадијског, који је тада био службено одсутан, од по-којника се опростио протојереј-ставрофор Драгомир Крстић, пенз. парох крагујевачки. На крају опела од пок. проте Владете опростио се и надлежни парох брзански о. Звонко Витић, истичући оне врлинс које су о. Владету красиле.

Покојни прота Владета Милановић рођен је 5. јануара 1910. године у Брзану од оца свештеника Стевана и мајке Љубице. Основну школу је завршио у Брзану, а гимназију у Крагујевцу. Богословију је учио у Прирену а завршио је 1937. године.

У чин свештеника рукоположен је 27. октобра 1937. године у Београду, од стране епископа сремског Саве (Трлајића). Исте године 1. новембра постављен је за пароха брзанског, и на тој парохији остаје све до пензионисања 1. новембра 1972. године.

Време од пензионисања до одласка у болницу о. Владета је провео у својој родној кући у Брзану.

Запад веома често односио залонамерно, а сами православни је понекад погрешно разумевали... Врло корисна књига". (Богословски четворомесечник св. Владимира)

И тако редом... препуно најлепших оцена и заслужних похвала. Хвала Богу да нам је ова књига у преводу г. Јована Олбине, доступна сада и на нашем језику.

ВАЖНО ОБАВЕШТЕЊЕ

Због поскупљења штампарских трошкова (штампе, хартије, боја) као и трошкова експедиције листа (поштански трошкови) претплата на „Каленић“ за наредну 1985. годину биће 240.— динара. Цена једном примерку је 40.— динара. Молимо претплатнике да ово имају у виду и покажу разумевање за наше тешкоће, остајући и даље наши читаоци и сарадници.

Молимо Вас да своја дуговања „Каленићу“ — издавачкој установи измирите до краја године.

Из Уредништва „Каленића“

Каленић

ГОДИНА VII

37. (1/1985.)

издаје Српска православна епархија шумадијска.

Излази шест пута годишње.

Уређује одбор. Главни и одговорни уредник:

Драгослав Степковић

Уредништво и администрација:

„Каленић“, Маршала Тита 67,
34000 Крагујевац
Телефон: 034/326-42

Текући рачун: „Каленић“
издавачка установа Епархије
шумадијске. Број жиро-рачуна
61700-620-16-80691-14-62-00684-1

Број девизног рачуна: 12-62-25641-1
Југобанка — Крагујевац

Штампа: РО „Сава Михић“,
Земун, Маршала Тита 46—48

Тираж: 12.000 примерака

Цена: 40,00 динара примерак

Годишња претплата 240,00.— д. а за
иностранство: 12 ам. долара